

בא אל התורה

מבט על התפילה, המקרא
ודברי חז"ל

חנן חסן

סוּמָךְ ה'
לְכָל הַנְּפִלִים

בא אל התבה

סומך ה' לכל הנפלים...

המזמור "אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ"¹ הוא המזמור השכיח ביותר בתפילות והוא נאמר בכל תפילה, כולל מוסף ונעילה, למעט תפילת ערבית. חשיבותו הגדולה באה לידי ביטוי בדברי התלמוד "כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא"². המזמור בנוי בסדר אלפביתי (אקרוסטיכון בלע"ז) של האותיות הפותחות את פסוקיו, אך משום מה "חסר" בו פסוק הפותח באות נ'. הגמרא מתייחסת לשאלה זו, ומביאה את תשובתו של רבי יוחנן "מפני שיש בה מפתן של שונאי ישראל"².

תשובתו של רבי יוחנן ניתנה בלשון 'סגי נהור', וכוונתו לומר שהאות נ' מייצגת נפילה, והדבר קשה במיוחד כאשר בפסוק "נְפִלָה לֹא תוֹסִיף קוֹם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל"³, כורך הנביא עמוס את הנפילה המוחלטת עם ממלכת ישראל. דוד המלך, שרואה אמירה עתידית זו ברוח הקודש, אינו מסתפק בכך שהוא מדלג על האות נ' בסדר הפסוקים, אלא משתמש בה (ברוח הקודש), לתיקון המצב ו"לביטול הגזירה", בסמכו אותה (את האות נ') אל ואחרי, האות הבאה אחריה - ס'. מדובר בפסוק "סוֹמֵךְ ה' לְכָל הַנְּפִלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים" בכך הוא מונע קריסה לנצח, חס ושלום, של ממלכת ישראל, ומספק לה את התרופה האלוקית, התקומה העתידית.

יש מקום לשאול מהו סוד כוחה של האות ס' המסוגלת למנוע את הנפילה הקשה, או למתן ולרכך אותה, לבל תגרם לנזק בלתי הפיך? מה טיבה של פעולת הסמיכה? ומה הזיקה בין יכולתה המופלגת לכאורה, של פעולת הסמיכה, ובין אותיות השורש שלה?

ראשית, קל להבחין בכך שהאות ס' – הקרויה 'סמך' במילוויה, כמו מכילה כבר בתוכה את האותיות מ' כ', המשלימות אותה לשורש ס.מ.כ, שורש הסמיכה. כלומר שדי בה לכאורה, כדי לרמז על כושר הסמיכה ה"צפון בה".

נתבונן איפוא במאפייניה של האות ס', ובאותיות המילוי שלה מ' כ'. האות ס' היא האות "העגולה" ביותר באלפבית, וגם זו שיש בה פחות פניות ו'שפציים'. בנוסף היא גם האות הסגורה ביותר (באותיות שאינן סופיות), דבר שבא לידי ביטוי בפעלים כמו: סגור, סתום, וסיבוב וגם במילים כמו "סחור סחור" (סחרור), סהר, וגם 'בית סוהר', הפותחים באות ס'.

כיום לצערנו, מוטה השורש ס.מ.כ גם לכיוון הלא בריא של "שיטת הסמוך", אך מהותו העיקרית של שורש זה היא חיובית במובהק ונועדה להביע בין השאר סיוע, סעד ועזרה לכושלים ולנופלים. הנופל אף הוא רמוז באותיות השורש סמך. ערך אותיות השורש בגימטריה הינו ס=60 ← מ=40 ← כ=20, ואנו רואים כאן למעשה סדרה חשבונית יורדת, המתארת את תהליך הנפילה (עדיין יש סיכוי, עוד לא הגענו לגובה הרצפה). רמז נוסף נמצא, אם נחלק את ה-סמך במתכונת ס-מך. המך הוא הנופל, שבמהלך הנפילה ראשו מנמיך והולך בדרכו אל הקרקע, אך כאן נכנסת לפעולה ה-סמך, הסומך, הפותח את ידיו, מחבק אליו את הנופל, וכמו סוגר בעדו לבל ייפול. ואין כמו הפסוק "כִּי יִפֹּל לֹא יוֹטֵל כִּי ה' סוֹמֵךְ יָדָיו"⁴ כדי לתאר בלימה של נפילה שכבר החלה, נפילה שהיתה עלולה להסתיים בהטחה הראש כנגד הקרקע.

הסומך הוא בעל שאר רוח, אך הוא אינו רואה את הנופל כנחות ממנו. הדברים רמוזים וניכרים גם בערכים המספריים של האות ס' לפי מתכונת החלוקה הקודמת ס-מך, כי ס=60=מך ← "בר הסמכא" שקול למך. השורש ס.מ.כ משמש גם לציון סמיכות המקום, או הסמיכות בזמן, הנדרשים מהסומך כדי שיוכל לטפל ב"נופל בפוטנציה". אך עדיין, נכון שלא להיות צמוד מידי אליו, כי צריך להחזיר לו את תחושת הבטחון העצמי. לכן, בין כל אות בשורש, לאות הבאה אחריה, יש דילוג על אות אחת (החסרה בסדר היורד). דרך אחרת לסמיכה ב"נפילה כלכלית", היא בכך שה"נופל" הופך להיות סמוך על שולחנו של הסומך, עד שזה יזכה "לעמוד על רגליו".

מהו סוד כוחן של האות ס' ושל אותיות המילוי שלה, מ' כ', ובמיוחד בנקיטת פעולה שכמו מנגדת לפעולה הטבעית של הנפילה (כוח הכבידה)? אחד מהמאפיינים החשובים של האות כ' הוא תפקידה של כף היד שנועדה לאפשר אחיזה בעצמים שונים, אך גם כדי להעלות אורות מלמטה כלפי מעלה (נשיאת כפיים, נטילת ידיים, הנפת הביכורים ועוד). ועוד

חשוב להזכיר שסוד כוחה של הכף הוא הכפיפה. ואכן, כדי לסמוך נופל, ובמיוחד אם הוא מוטל כבר על הארץ, על הסומך להתכופף כדי להעמיד אותו שוב על רגליו.

ובאשר לשתי האותיות האחרות בשורש, 'ס' מ', מעניין לגלות ששתייהן, שתייהן בלבד, היו שותפות לנס מיוחד, בו נטלו חלק בלוחות הראשונים. וכפי שמובא בגמרא, "אמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות, בנס היו עומדין"⁵. זאת אומרת, שמשמעות הכתוב בתורה "והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלח"ת"⁶ היא שהחריתה הגיעה עד לצידו השני של הלוח, ואילו פעלו הדברים בדרך הטבע, היו אמורות האותיות 'ס' 'מ' (סופית) ליפול (הכוונה לחלל הפנימי שלהן שגם הוא חלק מהאות). זאת אומרת, שאותיות אלו הן כבר "למודות נסיון" בתחום זה וכמו "הוסמכו" לפעול ברוחני גם נגד נפילות שנראות לנו כטבעיות, ככאלה שלא ניתן לעצור בעדן. וראוי הוא הכתוב "סומך ה' לכל הנפלים..." לסמוך עליו כאשר אנו נוטים לנפול, ויותר מכך, לשמש כשלוחיו של הקב"ה ולסמוך בעצמנו את כל הנופל לנגד עינינו.

שבת שלום ומבורך

חן / חן / חן

אם ברצונך לקבל את הגיליון במסרון או במייל, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691

מקורות

1. ספר תהילים פרק ד פסוק ה, פרק קמד פסוק טו, פרק קמה
2. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קד/א
3. ספר עמוס פרק ה (ב)
4. ספר תהילים פרק לו (כד)
5. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קד/א
6. ספר שמות פרק לב (טז)